

Wildevrouw

Over het boek

Auteur: Jeroen Olyslaegers

Uitgeverij: De Bezige Bij

Jaar van uitgave: 2020

Over de maker

Jeroen Olyslaegers woont in Antwerpen. Hij schrijft columns, theater- en film-scenario's en literatuur. Verder is hij ook een activist. Zo schreef hij bijvoorbeeld *Wij zijn het klimaat* van Anuna De Wever en Kyria Gantois uit.

Zijn vorige roman *Wil* (over de collaboratie in Antwerpen) werd meermaals bekroond en was zijn grote literaire doorbraak. Nadien werkte hij vier jaar aan *Wildevrouw*.

1. VOORAF

Voordat de juryleden *Wildevrouw* lezen, kan je laten weten dat het inderdaad een dikke klepper is. De eerste hoofdstukken van *Wildevrouw* lezen moeizaam. Nadien komt er meer duidelijkheid en tempo in het verhaal.

Wildevrouw speelt zich af tijdens de Gouden eeuw van Antwerpen. De politieke en religieuze conflicten van die tijd staan centraal in *Wildevrouw*. Hoewel de auteur de lezer bij de hand neemt, is een basiskennis over de geschiedenis van de Nederlanden nodig. Je kan de toegankelijke Klara-podcast *De Wereld Van Wildevrouw* aanreiken ter voorbereiding van het boek. De auteur Jeroen Olyslaegers is een meesterverteller. In de podcast praat hij over zijn historische onderzoek, zonder dat hij gaandeweg plottwisten vrijgeeft.

<https://klara.be/de-wereld-van-wildevrouw-met-jeroen-olyslaegers-0>

2. VERHAAL

2.1 Synopsis

Wildevrouw speelt zich af over een periode van ongeveer 15 jaar. De hoofdmoot van het verhaal toont Antwerpen in de aanloop naar 1566: de volksopstand tegen Spanje en de religieuze gevolgen. In 1567 verlaat het hoofdpersoon Beer zijn geliefde Antwerpen. Verder wordt er verwezen naar de daaropvolgende jaren, tot het einde van de roman in 1585, vlak na de val van Antwerpen. Belangrijke historische gebeurtenissen in het verhaal zijn: het Landjuweel van de rederijders, de legendarische koude ijswinter, de aankomst van de geuzen, het verblijf van Willem van Oranje, de Beeldenstorm en tot slot het begin van de Tachtigjarige oorlog.

De verteller – Beer – spreekt de lezer toe vanuit Amsterdam. Hij woont daar samen met Marie, een jonge vrouw die hij zijn dochter noemt. Hij runt een kleine herberg. Ieder jaar kijkt hij in augustus terug naar zijn verleden: zijn vroegere leven in Antwerpen. Hij spreekt God aan en vervloekt zichzelf. De lezer komt in horten en stoten te weten waarom Beer zijn geliefde thuis ontvluchtte en waarom zijn relatie met zijn vrienden en met God verzuurde.

Beer had het niet gemakkelijk in zijn jonge leven. Hij trouwde driemaal en alle drie zijn vrouwen stierven in het kraambed. Enkel bij de derde vrouw overleefde een kind. Dit zoontje, genaamd Ward, is dan ook nog eens helemaal behaard. Margreet, de vroedvrouw die tot driemaal toe aanwezig was tijdens de bevalling, blijft om voor Ward te zorgen terwijl Beer rouwt.

Beer heeft een herberg in de Antwerpse wijk 't Zand, genaamd Den Engel. Die herberg is een interessante plaats want er passeren verschillende lagen van de maatschappij. Zo zijn er de geleerden, de gelovigen, de handelaars, de politiciers... Zowel papen als protestanten komen langs in de herberg.

Antwerpen is een rijke stad die bloeit en groeit en ... feest. Een feest is dan ook de plaats waar het verhaal van *Wildevrouw* echt van start gaat. Beer helpt bij de organisatie van een feest voor de Familie der Liefde. Ward is op dat moment 13 jaar en helpt tijdens dit feest voor het eerst echt mee in de herberg, die hij later hoort over te nemen (al blijkt redelijk snel dat hij dit niet wil). Tijdens het feest passeren enkele belangrijkste sleutelfiguren van het boek. De Familie der Liefde is een gesloten gemeenschap van intellectuelen die de liefde predikt, maar toch vooral om handel draait. Beer is bevriend met de leden, al blijft hij een buitenstaander. Op het feest bespreken de familieleden hoe ze een boot naar het Hoge Noorden gaan sturen, in de hoop daar een handelsweg te vinden. Na het feest vertrekken de boten en trekt de Britse geleerde John Dee in bij Beer. Dee logeert in het geheim op de bovenste verdieping van de herberg. Daar werkt hij aan een godslasterend boek dat poogt te communiceren met de engelen en zo rechtstreeks met God.

Niet veel later passeert Jan Grauwels de eerste keer in de herberg. Grauwels probeert bevriend te geraken met Beer. Margreet, de vroedvrouw, moet niets hebben van John Dee en van Grauwels; ze probeert Beer te waarschuwen. Beer is geen fan van Grauwels, maar blijft vriendelijk. Beer vindt het op zijn beurt dan weer niet leuk dat Margreet vrouwen ontvangt in de herberg. Zo komt de edele dame Maria bijvoorbeeld langs bij Margreet omdat ze zwanger wenst te worden. Maria is getrouwd met Pergamont, een rijke man en heethoofd die vaak drinkt in de herberg.

Het wordt winter en de Schelde bevroest. Eerst viert de stad feest op het ijs, maar al snel ontstaat er een flinke hongersnood en ontevredenheid bij de bewoners. Beer is nog steeds in zware rouw omwille van zijn overleden vrouwen en de winter snijdt er hard in. Hij gaat langs bij de geleerde Dee en vraagt om hulp. Dee tekent een symbool dat hij van een engel in een visioen krijgt. Beer vraagt aan een juwelier om dit symbool tot een juweel te maken dat hij kan dragen, in de hoop dichterbij God te komen.

In de hoop de gruwelwinter te eindigen trekt Beer eropuit als wildeman. Dit is een heidense traditie die hij overnam van zijn vader. Verkleed als wildeman trekt hij door de straten van de stad, samen met zijn vrienden. Jammer genoeg werkt het niet en blijft het winter. Veel mensen sterven van de honger en de kou, terwijl het stadsbestuur niets doet en de handelaars speculeren met de graanprijzen. Beer verliest zijn geloof. Hij geeft zijn amulet aan Ward.

Een tijd later worden twee jonge dieven terechtgesteld en publiek gefolterd. Dit dient als boodschap te zijn voor de bewoners van Antwerpen. Beer zijn hart breekt. De sfeer wordt grimmig.

De handelsschepen van de Familie der Liefde keren terug van een teleurstellende missie. Eén van deze schepen brengt een Inuit vrouw en kind mee terug. Deze wildevrouw wordt ondergebracht in de herberg van Beer. De vrouw en het kind slapen in vachten en eten rauwe vis; 's nachts zingt de vrouw soms. Beer is geïntrigeerd door de vrouw. Wanneer Pergamont de wildevrouw verkracht, is Beer woedend. Hij gaat naar het huis van de edelman, waar alleen zijn vrouw Maria thuis is. Beer en Maria hebben seks met elkaar. Nadien probeert Beer de schade te herstellen met de wildevrouw. Al laat hij het ook toe dat er tralies voor haar deur staan en de bezoekers van de herberg haar bekijken, tegen betaling. De schilder Joris Hoefnagel schildert een portret van de wildevrouw en haar dochter.

Ondertussen laaien de gemoederen in Antwerpen almaar meer op. De verschillende groeperingen zijn kwaad op het stadsbestuur en op elkaar. Beer gaat eens een kijkje nemen in Berchem waar hagenpreken plaatsvinden en de Calvinisten aanhangers vinden. De geuzen komen aan in Antwerpen en zorgen voor nog meer onrust onder de aanvoer van Hendrik van Brederode. Maria blijkt zwanger te zijn van Beer. Ook met zijn zoon Ward heeft Beer zorgen. Ward wordt almaar zelfstandiger en predikt liefde. Niet veel later kijkt Beer toe hoe de kunstenwerken in de kathedraal worden vernietigd. De Beeldenstorm walst door Antwerpen. Het gaat er steeds gekker aan toe in de stad.

Pergamont wordt opgehangen als één van de aanvoerders van de Beeldenstorm en Maria verliest van de shock haar kind. Beer – die voordien nooit te veel dronk – probeert zichzelf nu te verliezen in de drank. Grauwels vindt zichzelf plots heel belangrijk en martelt erop los en arresteert her en der mannen die ietwat radicaal worden geacht, maar vooral degenen die hem voordien niet zagen staan en onvriendelijk waren. Zo worden in de herberg bijvoorbeeld verschillende leden van de Familie der Liefde opgepakt. Grauwels doet alsof Beer deel uitmaakte

van het plan en verradt Beer zo tegenover al zijn vrienden. Voor Beer zit er niks anders op dan Antwerpen te verlaten. Met de hulp van Maria kan hij ontspannen. Hij neemt de wildevrouw en haar kind mee. Onderweg wordt de wildevrouw verkracht en vermoord. Beer geraakt nooit meer over de schuld heen. Helemaal op het einde van het verhaal komt Joris Hoefnagel langs in de herberg van Beer. Hij geeft de tekening van de wildevrouw.

2.2 Personages

De personages met een * hebben echt bestaan.

- **Beer:** het hoofdpersonage, een herbergier, een goedzak
- **Ward:** zoon van Beer. Hij is helemaal behaard en daarom een soort van 'freak'. Ward groeit op met haar op zijn tanden. Hij laat zich niet doen door zijn uiterlijk. Hij is en blijft werkelijk zichzelf. Dat was gevaarlijk in die tijd en toch slaagt hij erin. Na de beeldenstorm duikt hij onder. Pas jaren later heeft Ward terug contact met zijn vader, via brieven.
- **Margreet:** De vroedvrouw die erbij was tijdens de drie bevallingen (en overlijdens) van Beer zijn vrouwen. Uit schuldgevoel blijft Margreet hangen in de herberg en voedt ze Ward op. Ze zet Beer regelmatig op zijn plaats. Ze heeft kennis over kruiden en contact met veel vrouwen. In haar contact met de wildevrouw is ze respectvol.
- **Wanten:** een simpele knecht in de herberg
- **De wildemansbond:**
 - » **De Schrale:** Een vriend van Beer. Hij is de nar. Als acteur verkleedt hij zich vaak als vrouw. In *Wildevrouw* is hij de Dulle Griet op het schilderij van Breugel.
 - » **Hugo:** een boekenverkoper en vriend van Beer
 - » **Jeroom:** een oudere blinde man en vriend van Beer. Jeroom is vaak in de herberg en gidst de mensen die de wildevrouw komen bekijken.
- **De familie der Liefde:**
 - » **Abraham Ortelius*:** Een cartograaf. De drijvende kracht van de Familie der Liefde. Ortelius vraagt aan Beer om de wildevrouw in zijn herberg onder te brengen.
 - » **Joris Hoefnagel*:** Een vriend van Ortelius en Beer. Hij schildert de wildevrouw met haar kind.
 - » **Jacob Hoefnagel*:** De vader van Joris, lid van de familie. Een rijke handelaar. Hij is een luide stem in de opstand tegen de papen.
 - » **Pieter Breugel*:** De bekende schilder werd ook Pierre den Drol genoemd. Hij maakt een ludieke muurschildering in de herberg.
 - » **Willem Silvius*:** Een drukker die vaak in de herberg komt. Hij drukt gevaarlijke boeken en komt daar later mee in de problemen.
 - » **John Dee*:** Een Britse astroloog en mathematicus. Hij logeert in de herberg van Beer. Daar werkt hij aan een boek op de bovenste verdieping. Dit moet strikt geheim blijven. *Monas Hieroglyphica*, bestond echt en werd daadwerkelijk in Antwerpen gedrukt, door Silvius.
 - » **Sambucus*:** Een Hongaarse geleerde, met twee honden, die boeken laat leveren aan de herberg in vaten. Hij komt nooit terug voor de boeken, maar de boeken worden als godslasterend bewijs gebruikt tijdens de arrestatie van enkele familieleden in de herberg.
 - » **Andere leden die worden genoemd:** Hans Franckaert*, Nicolaas Hoefnagel*, Nicolaas Jonghelinck*
- **Jan Grauwels*:** Grauwels komt uit Brussel aan in Antwerpen, waar hij verschillende jobs aanneemt en vooral probeert om prestige op te bouwen. Hij wordt echter geschuwd door de grote namen in Antwerpen. Grauwels zoekt ook vriendschap bij Beer. Beer is onverschillig. Wanneer Grauwels aan Beer vraagt om een gunst bij John Dee, doet Beer dit niet. Dit speelt hem later parten, al blijft hij gespaard van het echte gruwelijke gedrag van Grauwels, die later ook wel de Rode Roede genoemd wordt. Hij heeft in naam van de Inquisitie veel gruwelmoorden en folteringen uitgevoerd.
- **Boubert de Pergamont:** Een edele bastaardzoon. Hij is verslaafd aan de drank. Onder invloed van de geuzen kraait hij oproer. Uiteindelijk wordt hij opgepakt en terecht gesteld.
- **Maria de Teran:** de vrouw van Pergamont. Ze wordt door Beer 'de Spaanse' genoemd.
- **Samson Wolboort:** een juwelier die bevriend is met Beer. Later in Amsterdam komt Wolboort in Beer zijn herberg terecht. Hij vertelt over de gruwelen van De Spaanse Furie in 1576.

- **Vader Marcellus:** een pastoor die regelmatig passeert in de herberg. Hij is een liefhebber van kunst en verliest zichzelf na de beeldenstorm. Hij wil de wildevrouw bekeren.
- **Marie:** De dochter van de wildevrouw. Beer neemt haar mee naar Amsterdam waar ze werkt in de herberg. Op het einde van het boek zegt ze tegen Beer dat ze gaat trouwen en hem verlaat. Ze vraagt of Beer vertelt over het noodlottige einde van haar moeder. Dit doet hij uiteindelijk.

Olyslaegers is een grote man met een wilde baard en een grote krullenbos. Fysiek lijkt hij op het hoofdpersonage Beer. Tijdens de promotietour van *Wildevrouw* droeg Olyslaegers overigens een gelijkaardig amulet als Beer rond zijn nek.

→ Waarom schrijft een auteur over een hoofdpersonage dat fysiek op hemzelf lijkt denk je?

2.3 Thema liefde en vriendschap

Beer is omringd met vrienden in de herberg. Hij leeft samen met zijn zoon en Margreet. Hij ziet hen graag, maar begrijpt ze niet altijd goed. Beer is vooral eenzaam en vaak triestig. Zijn geleerde vrienden zijn geen echte vrienden. Hij is vriendelijk tegen de meeste mensen zonder dat hij werkelijk een kant kiest in de Antwerpse conflicten. Daardoor is hij een gemakkelijk slachtoffer om te gebruiken.

Beer is een participant, maar vooral een buitenstaander in de geschiedenis. Hij serveert drinken in zijn herberg. Hij hoort en ziet veel, zonder dat hij zich werkelijk verbonden voelt. Hij is vooral menselijk. Beer ziet niet de verschillende groeperen, religies en belangen, maar mensen. Een mens is niet goed of slecht. Al wordt hij zelf keer op keer gekwetst.

Beer draagt vooral heel veel verdriet mee. Hij zoekt naar een compagnon om oud mee te worden. Die zoektocht naar een vrouw is de zoektocht naar eenheid. Op het einde van het boek vindt hij die in de wilde-vrouw wanneer ze samen in het vissershutje zijn. Deze eenheid wordt diezelfde nacht nog verwoest. Hij moet zijn lot aanvaarden.

2.4 Thema vrijheid en verdeeldheid

Antwerpen was befaamd voor het vrijdenken. De verschillende religies en zelfs sekten mochten naast elkaar bestaan. In het boek passeren de geuzen, de joden, de Spanjaarden, de lutheranen... Ook de Antwerpse boekdrukkunst was ongezien in de 16de eeuw. Radicale werken werden gedrukt, al dan niet in het geniep.

Uiteindelijk radicaliseert Antwerpen zo erg dat de vrijheid terug ingeperkt moet worden.

Iedereen is rotsvast overtuigd van zijn eigen waarheid en luistert daarom niet meer naar anderen. Beer ziet het met lede ogen aan. De Spanjaarden brengen Antwerpen ten onder, maar eigenlijk hadden de Antwerpenaren zichzelf al ten onder gebracht.

De religieuze vrijheid die heerst wordt opnieuw beknot omdat er nu eenmaal te veel verschillende belangen waren en geen centrum die het bijeen kon houden.

2.5 Schrijfstijl

Olyslaegers is een geboren en getogen Antwerpenaar. Dat merk je aan zijn manier van schrijven. De auteur kiest voor een gij- en u-vorm, wat niet vanzelfsprekend is in het huidige literaire landschap. De gij-vorm versterkt het volkse en historische karakter van het verhaal. De toon is erg direct, waardoor de lezer mee deel uitmaakt van de geschiedenis. Beer is een geknipte gids voor het 16de eeuwse Antwerpen: hoe hij praat met zijn vrienden, hoe hij vloekt en hoe hij de gebeurtenissen beschrijft in zijn eigen woorden.

→ Hoe was het om een boek te lezen geschreven met gij?

→ Wat vond je van al het vloeken?

→ Olyslaegers schreef delen van *Wildevrouw* in het Vleeshuis, waar hij een unieke schrijfplek ter beschikking kreeg. Hij schreef het boek dus in een ruimte die afstamt uit de tijdsperiode van zijn boek. Denk je dat het een auteur helpt om te schrijven op een historische plaats zoals het Vleeshuis museum?

→ *Wildevrouw* heeft geen verklarende woordenlijst. Begreep je alle woorden en zegswijzen? Vind je het vervelend als je niet alle woorden kent? Zoek je deze woorden dan op?

Olyslaegers heeft een vlotte pen, zoveel is zeker. De gij-vorm lijkt misschien eenvoudig, maar Olyslaegers heeft een indrukwekkende beheersing over de Nederlandse taal. Zijn zinnen zijn dan wel doorspekt met plat gevloek, ze vloeien ook rijkelijk. De Groene Amsterdammer heeft het over 'overvloedige, breugeliaanse stijl' en Doorbraak spreekt van een 'bijbels-barokke vertellersstem'.

→ Hoe zou jij de schrijfstijl van Wildevrouw omschrijven?

- Overvloedig
- Rad van tong
- Vermoeiend
- Log
- Sprankelend
- Ouderwets
- Grappig
- Moeilijk
- ...

→ Zoek aan de hand van een thesaurus misschien samen synoniemen om de overdadige schrijfstijl van het boek te beschrijven.

- <https://synoniemen.net/>
- <https://www.mijnwoordenboek.nl/synoniem.php>

2.6 Titel

Veel boeken van Olyslaegers hebben een titel die begint met de letter W: *Wij*, *Winst*, *Wil* en *Wildevrouw*.

→ Wat vind je van deze keuze?

→ Had het boek ook *Wildeman* kunnen heten?

→ Waarom koos Olyslaegers voor de titel *Wildevrouw*? Wie is de wildevrouw?

3. VERWERKING

3.1 Wildevrouw in de 21ste eeuw

Olyslaegers vatte het historische kader van *Wildevrouw* samen in Ter Zake: "het Antwerpen dat we nu meemaken is uitgevonden in de 16de eeuw. De verhouding met de Schelde, de haven, de manier waarop de middenklasse is ontstaan (kloof tussen arm en rijk)."

Handel maakte Antwerpen groot en is nog steeds enorm belangrijk voor de stad, via de haven van Antwerpen. *Wildevrouw* speelt zich lang geleden af, toch kan je verschillende parallellen zien met onze huidige tijd. De menselijke gevoelens die *Wildevrouw* tentoonstelt zijn nog steeds actueel.

We zijn verbonden met elkaar via sociale media en toch zijn veel mensen eenzamer dan ooit. We schreeuwen allemaal om vrijheid, maar tijdens een pandemie en het debat over vaccins worden deze waarden gecompliceerd. Hoeveel vrijheid is er nodig als je ook eenheid wil bewaren? Boekdrukkunst zorgde voor een maatschappelijke revolutie, te vergelijken met de opkomst van het internet. Kennis kan gemakkelijker gedeeld worden. Tegelijkertijd wordt het concept van waarheid gecompliceerd. We schreeuwen geen beledigingen meer onder de kerktoren, maar via internetcommentaren. Onze maatschappij kijkt met argwaan naar vreemdelingen en meer en meer ook naar elkaar. Onze gepolariseerde, gedigitaliseerde maatschappij kan zichzelf een spiegel voorhouden in *Wildevrouw*. Dit zijn slechts enkele suggesties, in groep kan je dit nog dieper analyseren.

→ Hoe kan je de thema's van *Wildevrouw* bespreken in de context van de 21ste eeuw? Is het een actueel boek?

→ De 16de eeuw was een gouden eeuw voor Antwerpen. Maar was Antwerpen werkelijk zo goud?

Vind je *Wildevrouw* een hoopvol boek?

→ Volgens de huidige burgemeester van Antwerpen, Bart de Wever, was Antwerpen in de 16de eeuw wat New York vandaag is (ATV). Wat zou hij daarmee bedoelen?

→ Kan je de COVID-crisis bespreken in het kader van *Wildevrouw*? Denk bijvoorbeeld aan de beschrijvingen van de hongerwinter.

3.2 De Dulle Griet

'Ieder boek begint met een raadsel,' aldus Olyslaegers. Tijdens een interview vertelde de schrijver over zijn fascinatie met De Dulle Griet: 'Pieter Bruegel is een figuur uit die tijd, en hij komt ook in het boek voor. Ik heb een grote fascinatie voor hem en dit boek was mijn kans om in zijn schilderijen te stappen en rond te lopen door zijn wereld. Ik heb ontzettend veel over de 16de eeuw zitten lezen, maar een belangrijk deel van mijn onderzoek was ook gewoon veel naar schilderijen van Bruegel kijken. Úren en úren. Ik heb een zelfontwikkelde visuele meditatietechniek toegepast, een manier van intens kijken die maakte dat ik helemaal dáár was. Want als ik dat ben tijdens het schrijven, dan is de lezer dat tijdens het lezen' (De Volkskrant).

Probeer ook eens te mediteren terwijl je naar kunst kijkt. Bekijk het schilderij De Dulle Griet (zie bijlage). Blijf stil en neem zoveel mogelijk details in je op.

- Hoe voel je je wanneer je naar het schilderij kijkt? Wat gebeurt er allemaal?
- Welke verhalen kan jij verzinnen bij het schilderij?
- Welke rol speelt het schilderij in het verhaal van *Wildevrouw*?
- Wie is de Dulle Griet in *Wildevrouw*?
- Ben je het eens dat de Dulle Griet een toegangspoort is tot de 16de eeuw?

3.3 Bezoek Antwerpen

Een uitstap naar Antwerpen kan de moeite zijn, al vergt deze suggestie natuurlijk veel planningswerk. In Antwerpen kan je de wereld van *Wildevrouw* nog zien. Wandel door het historisch centrum: de grote markt, de kathedraal, het Vleeshuis, het Steen enzovoort. Of bezoek Museum Mayer van den Bergh (waar de Dulle Griet hangt) of Museum Plantin-Moretus (om bij te leren over de boekdrukkunst en de invloed ervan op Antwerpen en Vlaanderen).

→ Gaat jullie leesgroep op uitstap naar Antwerpen? We horen het graag. Je mag ons op de hoogte houden via mail.

3.4 Antwerpen in beeld brengen

Als een fysieke uitstap niet mogelijk is, kan de groep een virtuele tour door Antwerpen maken. Creëer via Padlet een online prikbord. Zoek samen afbeeldingen op van de plaatsen in het boek, de genoemde schilderen, en de historische figuren of zelfs van de gerechten die bij naam genoemd worden.

<https://nl.padlet.com/>

3.5 Boekdrukkunst

Boekdrukkunst speelt een belangrijke rol in *Wildevrouw*. Maak zelf eens een boek. (Zie bijlage)

4. VERDER LEZEN

Meer boeken lezen in de gij- en u-vorm? Ook deze auteurs schrijven op deze manier:

- Marita De Sterck (Dit werd besproken op De Grote Vriendelijke Podcast:
<https://www.degrotevriendelijkepodcast.nl/e/aflevering-45-marita-de-sterck/>)
- Griet op de Beeck

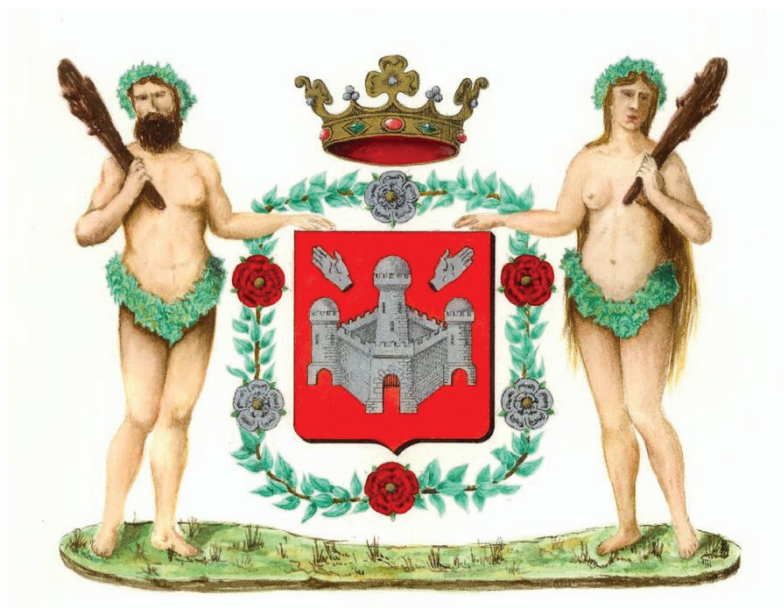
Bronnen:

1. <https://wildevrouw.be/>
2. <https://www.youtube.com/watch?v=hEg2Hi-cQIU>
3. <https://klara.be/de-wereld-van-wildevrouw-met-jeroen-olyslaegers-0>
4. <https://www.youtube.com/watch?v=JPPoOFWtt3s>
5. https://www.groene.nl/artikel/21-vragen-aan-jeroen-olyslaegers?gclid=CjwKCAjwo4mIBhBsEiwAKgzXOBh1h-zx0BVluO9f7XT-zL2BF4ulgsgdThCvPEltbyr8LpZrS4vRfuRoC4ugQAvD_BwE
6. https://www.groene.nl/artikel/21-vragen-aan-jeroen-olyslaegers?gclid=CjwKCAjwo4mIBhBsEiwAKgzXOBh1h-zx0BVluO9f7XT-zL2BF4ulgsgdThCvPEltbyr8LpZrS4vRfuRoC4ugQAvD_BwE

7. <https://www.tzum.info/2021/01/recensie-jeroen-olyslaegers-wildevrouw-2/>
8. <https://www.parool.nl/kunst-media/wildevrouw-van-jeroen-olyslaegers-een-meesterwerk-met-antwerpen-als-decor~b00c1e20/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.be%2F>
9. <https://www.volkskrant.nl/cultuur-media/schrijver-jeroen-olyslaegers-ik-heb-een-regel-voor-mezelf-het-mag-nooit-nooit-nooit-saai-zijn~b27e5fac/>
10. <https://www.literairnederland.nl/recensie-jeroen-olyslaegers-wildevrouw/>
11. <https://doorbraak.be/recensies/wildevrouw-van-jeroen-olyslaegers-de-roman-van-het-jaar/>
12. <https://www.humo.be/nieuws/wildevrouw-is-nu-onze-favoriete-olyslaegers~be876aa3/>
13. <https://www.antwerpen.be/info/52d5052439d8a6ec798b4a8e/stadswapen-stad-antwerpen>
14. <https://atv.be/programmas/wakker-op-zondag-wakker-op-zondag-27-december-2020-110590>
15. <https://www.langzullenwelezen.be/nieuws/herbeluister-pompidou-met-jeroen-olyslaegers-en-stef-franck-over-de-ontstaansge-schiedenis-van-wildevrouw>

Bijlagen:

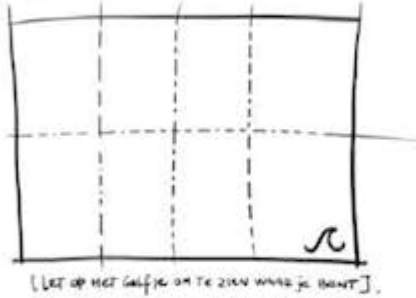
1. De Dulle Griet
 2. Antwerpen
Een wildevrouw en wildeman op het stadswapen van Antwerpen.
 3. Boekdrukkunst
-

Bijlage 1:**Bijlage 2:**

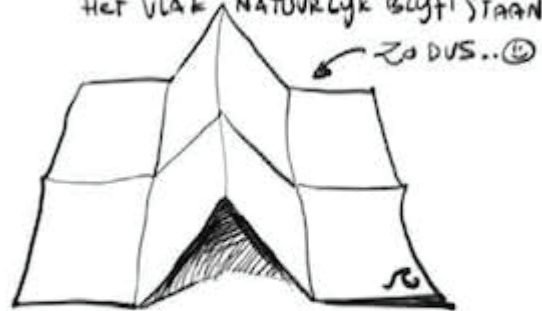
Bijlage 3:

HANDLEIDING VOOR HET VOUWEN VAN JE Boekje .

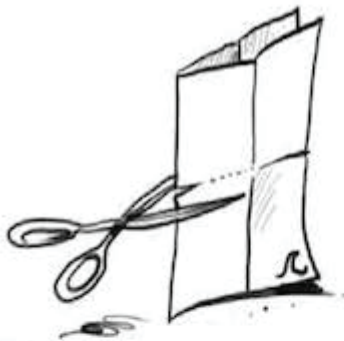
- ① VOUW DIT A3 OP DE GRIJZEN LYNEN IN ACHT VAKKEN.

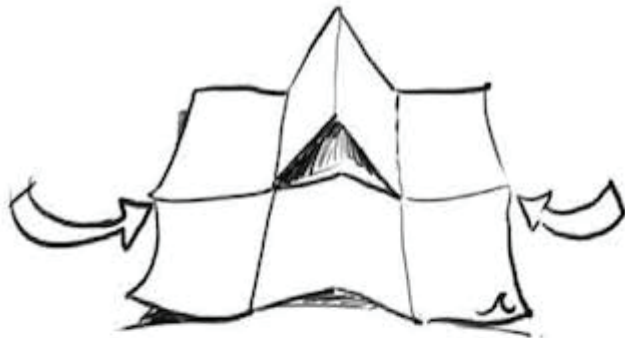
- ② VOUW DE VOUWEN EEN PAAR KEER HEEN EN WEER, ZODAT HET VLAk NATUURLYK BLYFT STAAN

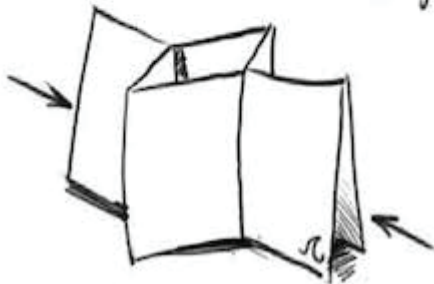
- ③ VOUW NU HET PAPIER DOOR DE HELFTEN EN KNIP HET MIDDEN IN ZODAT JE PLAATJE 4. KRYGT.

- ④ LEG JE BLAD PLAT NEER EN DUW MET JE WIJSVINGERS DE HOEKEN BIJ DE PYLEN OM HOOG.

- ⑤ WANNEER JE HET BLAD BY 4. DUBBEL VOUWT, ZAL HET NATUURLYK IN Boek VORM Vallen ... HOPELYK.

- ⑥ VOUW HET Boekje NOG EEN BEETJE HEEN EN WEER, EN...

